

DOI 10.31558/2307-2318.2022.1.2**УДК 338.2:351.863****JEL F42, F52, F68****Лимар Валерія Валеріївна**

д.е.н., доцент Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID 0000-0002-4328-7529

v.lymar@donnu.edu.ua**Зверєв Олег Денисович**

магістр Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID 0000-0002-5210-0324

olegzverev040@gmail.com

**МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ
ЗОВНІШНІХ ЗАГРОЗ**

Статтю присвячено дослідженню міжнародної економічної безпеки України в умовах посилення зовнішніх загроз. Структуровано підходи до розуміння концепту міжнародної економічної безпеки. Визначено, що для неї характерні такі ознаки: суттєвість (комплекс правил та угод, які базуються на довірі та взаємодопомозі); комплексність (участь всіх держав, які є членами світового товариства); суб'єктність (міжнародні інститути); цілеспрямованість (сприяння створенню економічного середовища, яке було б націлене на зміцнення миру). Запропоновано такі можливі сценарії погіршення міжнародної економічної безпеки України без ведення бойових дій на її території: дестабілізація економічної ситуації (до банкрутства); економічна блокада у вигляді агресивної, цілеспрямованої конкуренції; продовольча вразливість; технологічна блокада. Зроблено аналіз детермінант міжнародної економічної безпеки, зокрема економічні, екологічні, геополітичні, соціальні й технологічні. Проаналізовано один із показників, які належать до економічних детермінант, зокрема динаміку зовнішнього боргу, а також розраховано його прогноз до 2026 року, який демонструє стійке зростання. Запропоновано такі заходи щодо покращення ситуації із зовнішнім боргом України: розробка та імплементація механізму управління зовнішнім боргом; відхід від фрагментарного аналізу ефективності; впровадження системи індикаторів боргової безпеки, розроблені МВФ та Світовим банком, у систему аудиту боргової безпеки України.

Ключові слова: міжнародна безпека, міжнародна економічна безпека, міжнародні економічні відносини, зовнішні загрози, зовнішній борг, детермінанти, економічна блокада.

1 Рис., 3 Табл., 9 Літ.

Lymar V

Doctor of Economics, associate professor of Vasyl' Sus Donetsk National University

ORCID 0000-0002-4328-7529

v.lymar@donnu.edu.ua

Zveriev O.

Master of Vasyl' Sus Donetsk National University

ORCID 0000-0002-5210-0324

olegzverev040@gmail.com

INTERNATIONAL ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE IN CONDITIONS OF EXTERNAL THREATS STRENGTHENING

The paper is devoted to the investigation of international economic security of Ukraine in conditions of external threats strengthening. There were structured approaches to understanding concept of international economic security. It has been defined that it is characterized by such features: importance (complex of rules and agreements which are based on trust and mutual aid); complexity (participation of all the countries which are the members of global community); subjectivity (international institutions); purposefulness (assistance to creation of economic environment which will be directed on strengthening peace). There have been proposed such scenario of worsening international economic security of Ukraine without hostilities on its territory: destabilization economic situation (to bankruptcy), economic blockade in a form of aggressive, purposeful competitiveness; food vulnerability; technological blockade. There have been made an analysis of determinants of international economic security, in particular economic, ecological, geopolitical, social and technological ones. It was analyzed the indicator which belongs to economic determinants in particular the dynamics of external debt as well as it was calculated its prognosis till 2026 which demonstrates the stable growth. There were proposed such steps to solve problem with external debt of Ukraine: development and implementation of mechanism of governance by external debt; not using fragmentary analysis of effectiveness; using system of indicators of debt security developed by IMF and World Bank in the system of audit of debt security of Ukraine.

Key words: international security, international economic security, international economic relations, external threats, external debt, determinants, economic blockade.

1 Fig., 3 Table, 9 Ref.

Постановка проблеми. Сучасний глобалізований світ характеризується появою низки новітніх загроз системі міжнародної безпеки всіх рівнів, що потребує координації спільних зусиль держав, міжнародних інститутів і світової спільноти для протидії їм. Особливо значущим стає завдання класифікації причин, які впливають на стан нинішньої системи міжнародної безпеки. Відповідно, виникає потреба системно дослідити цю вагому для світової спільноти проблему, напрацювати ефективні заходи для її розв'язання, що забезпечить стабільність і мир в умовах зростання міжнародної напруги.

На додаток, міжнародна економічна безпека, як одна із складових міжнародної безпеки, також характеризується нестабільністю та впливом на неї глобальних загроз, тому окрім питань міжнародної безпеки варто приділити увагу й детермінантам міжнародної економічної безпеки, а також визначити фактори, які здійснюють на них суттєвий вплив.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми міжнародної безпеки і міжнародної економічної безпеки зокрема присвячено роботи багатьох українських та зарубіжних вчених. Дана робота базується на аналізі робіт таких науковців як Дашкевич Я [1]., Тітко Е.В. [2], Ананьев А.А. [3], Заверуха М. [6], Грибіненко О.М. [7] та Гапєєва О.М.[8]. Зауважимо, що в даному дослідженні авторами робиться спроба поєднати політичні та економічні аспекти понять міжнародна безпека та міжнародна економічна безпека, що, по суті, в науковому середовищі робиться вперше.

Отже, **метою** даного дослідження є аналіз підходів до розуміння міжнародної безпеки і міжнародної економічної безпеки зокрема, а також визначення можливих шляхів покращення окремих детермінант, які характеризують міжнародну економічну безпеку.

Виклад основного матеріалу. Події останніх десятиріч свідчать про загострення проблем глобальної безпеки та про дуже неоднозначний вплив процесів глобалізації на розвиток різних країн. В цих умовах нової сили набуває суперництво між провідними державами за перерозподіл сфер впливу та зростає загроза застосування силових методів при розв'язанні наявних між ними суперечностей про що, зокрема, свідчить стійке зростання витрат на розробку новітніх систем озброєнь. Реальною стала глобальна ескалація тероризму, невинно зростає потік нелегальної міграції та імовірність появи нових ядерних країн, набуває загрозливих обрисів міжнародна організована злочинність.

Крім того, на території багатьох країн спостерігається загострення суспільно-політичних та соціально-економічних проблем, які трансформуються у збройні конфлікти, ескалація яких є реальною загрозою міжнародному миру та стабільності.

Ці та інші чинники призвели до того, що потенціал загроз глобальній та національній безпеці досяг рівня, за якого без розробки системної державної політики захисту національних інтересів та належних механізмів її реалізації може постати питання про існування України як суверенної держави.

Домінуючим фоном формування сучасного безпекового середовища є світові процеси глобалізації, регіональної дезінтеграції та реінтеграції, що стають дедалі інтенсивнішими і значною мірою впливають на створення нової системи міжнародних відносин. Сучасний світ не став і в середньостроковій перспективі не стане стабільнішим і безпечнішим. Більшість наявних загроз мають глобальний (забруднення довкілля, кліматичні зміни, виснаження ресурсів), мережевий (тероризм, кіберзлочинність, контрабанда наркотиків і зброї тощо) характер. Поява нових загроз, зміни в їх характері та масштабах відбуваються швидше, ніж набуття урядами та міжнародними інститутами спроможностей ефективно їм протидіяти. Все це вимагає адекватних спільних підходів до боротьби із загрозами та забезпечення безпеки. Поглиблення взаємозалежності та усвідомлення необхідності мирного співіснування є підґрунтям формування державами стратегій майбутнього розвитку та засад зовнішньої політики. Водночас, існують чинники, що можуть зумовити переформатування наявного міжнародного балансу інтересів і сил, спричинити дестабілізацію ситуації та її розвиток за небажаними сценаріями – в т. ч., поширення насильства із застосуванням збройної сили. Багато теорій, що пояснюють світовий порядок суперництвом і діалогом цивілізацій, появою і зникненням центрів сили, їх боротьбою за ресурси, лідерство, право впливати на інших є, скоріш за все, “обмежено правильними” та, більш того, взаємодоповнюючими – світ є набагато більш складною

мозаїкою з усіх цих пазлів, організмом, в якому центри сили, замість виконання функцій взаємозалежних і взаємопов'язаних органів, суперничають один з одним.

Успіхи зовнішньополітичної діяльності будь-якої держави залежать як від чіткості та конкретності формулювання своїх національних інтересів, так і від ясного уявлення шляхів та засобів реалізації цих інтересів. Серед факторів формування зовнішньої політики як одного з головних є забезпечення національної безпеки у всіх її формах та проявах.

У найширшому сенсі безпека – це стан захищеності від загроз ключовим цінностям. У зв'язку зі зростанням взаємозалежності світу дана проблема набуває подальшого розвитку в рамках регіональної та міжнародної безпеки. При цьому вихідною точкою є положення, згідно з яким необхідна для реалізації національних інтересів та впливу на міжнародну ситуацію могутність держави, крім військової сили, включає економічну та частково екологічну складову. Іншим фактором, що вплинув на переосмислення проблем безпеки, стала революція у сфері нових технологій. Через війну так звані «актори поза суверенітету», тобто недержавні учасники міжнародних відносин, виявилися здатними відігравати велику роль у сфері безпеки, якої у них не було раніше. Це призвело до розуміння того, що недостатньо будувати концепції безпеки, ґрунтуючись на тому, що загроза може виходити лише від іншої держави чи їхньої групи. Терористичні акти у Росії, Ізраїлі, навіть інших країнах з усією очевидністю це показали [1].

Наприкінці ХХ століття починає зростати значення таких факторів у забезпеченні національної безпеки, як освіта, розвиток новітніх технологій, зростання економічної могутності, поширення наркотиків та поява міжнародної терористичної мережі. У зв'язку з цим нині прийнято виділяти так зване «широке» визначення проблем безпеки, що включає не лише військові аспекти та «вузьке», що концентрується лише на військово-політичних чинниках.

Прихильники «широкого» підходу до проблем безпеки вказують на роль економічних та інших факторів, що посилюється. Їх противники заперечують: у цьому випадку проблема безпеки «розмивається» безліччю існуючих у міжнародних відносинах та світовій політиці інших аспектів.

Говорячи про поняття «безпека», на наш погляд, доцільно виділяти «вертикальний» та «горизонтальний» поділ предметної галузі, оскільки це дозволяє визначити ту складову поняття безпеки, яка має пряме відношення до суті питання, що обговорюється.

«Горизонтальний» поділ предметної галузі складається з видів безпеки, розділених за функціональним типом загроз та засобів захисту від них, адекватних основним сферам діяльності особистості, суспільства та держави. Доцільно виділити такі основні види безпеки, як духовна, етнокультурна, соціальна, економічна, політична, техногенна, екологічна, демографічна, інформаційна, медико-біологічна та військова.

До фундаментальних понять «вертикального поділу» (іншими словами, залежно від об'єкта) можна віднести такі: безпека особистості, соціальної групи (конфесійної, національної, демографічної тощо), внутрішньодержавна регіональна безпека, громадська безпека, державна безпека, національна безпека, регіональна (або колективна) безпека, міжнародна безпека (або глобальна безпека) і, нарешті, космічна безпека.

«Регіональна безпека» у цій низці є системою відносин між країнами тих чи інших регіонів світу з метою суверенного визначення форм та шляхів свого економічного, політичного та культурного розвитку, відображення загроз воєнній агресії, економічних та політичних диверсій, а також втручання в їхні внутрішні справи.

Поняття «міжнародна (глобальна) безпека» виражає стан відносин між державами, що визначається їх співпрацею з метою підтримки миру, запобігання та усунення військової небезпеки, убезпечення держав, народів (людей) від зазіхань на існування та суверенітет.

«Міжнародна безпека» стає можливою у разі виникнення єдиного глобального політичного простору. Система міжнародної безпеки, що нині вибудовується, має загальнопланетарний характер і здійснюється на національному, регіональному і глобальному рівнях [2].

Сьогодні висловлюються припущення щодо необхідності запровадження нового терміну – «глобальна безпека». Це пояснюється тим, що термін «міжнародна безпека» традиційно наголошував насамперед, а іноді й виключно на відносинах у сфері безпеки між державами. Враховуючи той факт, що в умовах сьогодишньої глобальної взаємодії та взаємозалежності поряд з державами дедалі активнішими дійовими особами стають недержавні актори, мова має йти про глобальну безпеку як сферу забезпечення життєво важливих інтересів всього людства в сукупності – держав, груп держав, «акторів поза суверенітетом», зокрема і індивідів.

Сфера «глобальної безпеки» ширша за сферу традиційної міжнародної безпеки, якщо під останньою розуміти лише безпеку у відносинах між державами. Однак якщо поняття «міжнародна безпека» не обмежується лише сферою міждержавних відносин, а має на увазі включення і вищезгаданих явищ, то для цілей спрощення цілком можна використовувати усталений і широко прийнятий у вітчизняній та світовій практиці термін «міжнародна безпека».

З урахуванням вищевикладених міркувань з деяким припущенням міжнародну безпеку можна визначити як сукупність загроз та засобів протидії їм з використанням або ймовірністю використання збройного насильства, що стосується відносин учасників світової взаємодії, насамперед держав, а також аналогічних внутрішніх процесів за своїми масштабами та впливом. що виходять за національні кордони держав і здатні впливати на безпеку інших держав.

В умовах холодної війни політики використовували поняття «міжнародна безпека», яке визначалося тільки через політичні та військові чинники. У 80-х рр. XX ст. розвиток співпраці між соціалістичними та капіталістичними країнами обумовив формування нового підходу до визначення міжнародної безпеки, який був пов'язаний з невоєнними чинниками (серед яких економічний чинник отримав велике значення), і створення поняття "Міжнародна економічна безпека" [3].

Економісти й політики розглядали міжнародну економічну безпеку у межах двох підходів.

Перший підхід - це «економічні стосунки між державами, які сприяють досягненню ширшої мети забезпечуючи світу процвітання» [6, с. 68]. У межах першого підходу суть міжнародної економічної безпеки виражалася через економічні чинники, вплив яких був спрямований на уникнення конфліктів та послаблення тенденцій відвернення економічних ресурсів на гонитву озброєнь. Наприклад, N. Behar визначав міжнародну економічну безпеку з використанням першого підходу як "систему правил і угод, заснованих на взаємній довірі та рівності, що створюють економічні та інституціональні умови міцного світу» [4, с. 51].

Другий підхід - це «інструменти й види політики, які сприяють досягненню більшої безпеки та стабільності в міжнародних економічних відносинах» [6, с. 68].

У межах другого підходу суть поняття визначалася через політичні чинники, вплив яких має бути спрямований на розвиток міжнародних економічних відносин.

У сучасних умовах іноземні дослідники продовжують розглядати міжнародну економічну безпеку в межах двох наступних підходів [5].

Перший підхід полягає в тому, що дії однієї держави можуть завдати збиток економічному стану іншої держави.

Другий похід виражається в тому, що економічні проблеми в окремих країнах і регіонах можуть зумовити формування воєнно-політичних загроз міжнародній економічній безпеці для інших країн і регіонів.

При порівнянні підходів, які іноземні економісти використали для розгляду міжнародної економічної безпеки у минулому, і підходів, що використовуються ними в даний час, можемо зробити наступний висновок: представники розвинутих країн продовжують використовувати два підходи; у межах одного підходу міжнародна економічна безпека визначається більшою мірою через економічні чинники, у рамках іншого - через політичні та військові чинники.

Аналіз наукової літератури дозволив структурувати підходи до розуміння концепту міжнародної економічної безпеки (табл.1).

Таблиця 1 – Компаративний аналіз підходів до розуміння концепту міжнародної економічної безпеки

Критерій	Міжнародна економічна безпека		
	N. Behar	Л.П. Гончаренко	Г.С. Вечканов
Суттєва ознака	Система правил та угод, заснованих на взаємній довірі та рівності	Комплекс міжнародних умов співіснування домовленостей та інституційних структур	Сукупність міжнародних умов співіснування домовленостей та інституційних структур
Об'єкт	-	Держави, які є членами світового товариства	Держави, які є членами світового товариства
Суб'єкт	-	Міжнародні інституційні структури	Міжнародні інституційні структури
Мета	Створення економічних та інституційних умов для міцного миру	Вільно набирати та здійснювати свою стратегію соціального та економічного розвитку	Вільно набирати та здійснювати свою стратегію соціального та економічного розвитку
Фактор часу	Статичний	Статичний	Статичний

Джерело: складено авторами на основі [3]

Безумовно, це не весь спектр підходів до розуміння концепту міжнародної економічної безпеки, однак на основі нього вже можна зробити висновок, що для неї характерні такі знаки:

Суттєвість (комплекс правил та угод, які базуються на довірі та взаємодопомозі);

Комплексність (участь всіх держав, які є членами світового товариства);

Суб'єктність (міжнародні інститути);

Цілеспрямованість (сприяння створенню економічного середовища, яке було б націлене на зміцнення миру).

Сучасні науковці вважають, що до середини 20 ст. проблема міжнародної економічної безпеки як явища в економічній теорії не досліджувалась. Не було й самого поняття “економічна безпека”, хоча проблеми безпеки, які досліджувалися переважно у контексті зовнішньої загрози, в першу чергу, військової, існували завжди [9].

Початок дослідження проблеми наукового бачення економічної безпеки в сучасному розумінні припадає на кінець 80-х – початок 90-х рр. 20 ст. Це обумовлюється валютною та структурною кризами 70-х рр. 20 ст.; борговою кризою 80-х рр. 20 ст., і розпадом СРСР на початку 90-х рр., що призвело до активізації відкритості національних економік, економічної інтеграції, що супроводжувалися зростанням не лише залежності, а взаємозалежності держав, посиленням глобалізації світової економіки. У таких умовах одним із критичних завдань багатьох країн світу стало забезпечення міжнародної економічної безпеки. Вважаємо, що сучасні загрози міжнародній економічній безпеці України обумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Тому проблему безпеки України варто досліджувати лише в контексті сучасних глобалізаційних процесів.

Запропоновано такі можливі сценарії погіршення міжнародної економічної безпеки України без ведення бойових дій на її території.

Дестабілізація національної економіки (до її банкрутства). Така ситуація може статися внаслідок проведення цілеспрямованих й масштабних спекулятивних операцій на ринку цінних паперів або масованого пред'явлення платіжних вимог, які Україна як боржник не зможе виконати, з подальшим арештом іноземного майна, заморожуванням банківських рахунків та багатьма іншими негативними наслідками.

Економічна блокада у вигляді агресивної, цілеспрямованої конкуренції. Якщо раніше СРСР з його жорсткими механізмами управління був майже невразливим для подібних форм впливу, то сьогодні, в умовах суттєвого посилення залежності від імпорту, ситуація кардинально змінилася.

Продовольча вразливість. Наразі Україна ризикує перейти в імпорті продукції харчового комплексу критичну межу для продовольчої незалежності країни. У разі несприятливого розвитку подій, в умовах зменшення стратегічних запасів продовольства і наявності транспортних й логістичних проблем, ситуація може вийти з-під контролю. До цього сценарію також додається проблема біологічної деградації населення через погіршення якості харчування та якості продуктів масового споживання.

Технологічна блокада. На сьогоднішній день дана ситуація ще не становить гострої життєвої загрози. На сучасному етапі Україна ще залишається країною з освіченим населенням і достатньо високим технологічним потенціалом. Однак, у 21 ст. значення цього чинника дуже швидко зростає. Водночас в Україні за останні десятиліття суттєво скоротилися фінансування науки й освіти, кількість наукових співробітників, відбулось також скорочення частки витрат на НДДКР в оборонному бюджеті. При цьому втрата науково-технічного потенціалу може бути незворотною. В цей же час вже зараз актуальною проблемою є інформаційно-комунікаційна безпека, наприклад, від цілеспрямованої комп'ютерної атаки, або втрати дієвого контролю над вітчизняними інформаційними та комунікаційними ресурсами [6, С. 5]

На основі аналізу робіт Грибіненка О.М. [7] та Гапєєвої О.М. [8] структуровано детермінанти міжнародної економічної безпеки та представлено в таблиці нижче (табл.2).

Таблиця 2 – Детермінанти міжнародної економічної безпеки

Економічні детермінанти	Фіскальні проблеми
	Неповна зайнятість та безробіття
	Нерегульована інфляція
	Нерегульоване зростання цін
	Тіньова торгівля
	Наявність державного боргу
	Енергетична залежність
Екологічні детермінанти	Стихійні лиха
	Техногенні катастрофи
	Глобальне потепління
	Знищення екосистем
	Вичерпаність природних ресурсів
	Погіршення стану довкілля
Геополітичні детермінанти	Державні кризи
	Міждержавні конфлікти
	Терористичні акти
	Зброя масового знищення
Соціальні детермінанти	Вимушені міграційні процеси
	Продовольчі кризи
	Загострення соціальних конфліктів
	Відсутність соціальних гарантій
	Якість життя
Технологічні детермінанти	Шахрайство або крадіжка цифрових даних
	Побічні наслідки НТП
	Кібератаки

Джерело: складено авторами на основі [7,8]

Щодо України, запропоновано проаналізувати один із показників, які належать до економічних детермінант, зокрема динаміку зовнішнього боргу (табл. 3).

Таблиця 3 – Динаміка зовнішнього боргу України у 2009-2021 рр., млн. грн.

Дата	Загальний борг	Темп приросту, %	Зовнішній борг	Внутрішній борг
31.12.2009	316884,6		211751,7	105132,9
31.12.2010	432235,4	36,4	276745,6	155489,8
31.12.2011	473121,6	9,5	299413,9	173707,7
31.12.2012	515510,6	9	308999,8	206510,7
31.12.2013	584114,1	13,3	300025,4	284088,7
31.12.2014	1100564	88,4	611697,1	488866,9
31.12.2015	1572180,2	42,9	1042719,6	529460,6
31.12.2016	1929758,7	22,7	1240028,7	689730
31.12.2017	2141674,4	11	1374995,5	766678,9
31.12.2018	2168627,1	1,3	1397217,8	771409,3
31.12.2019	1998275,4	-7,9	1159221,6	839053,8
31.12.2020	2551935,6	27,7	1518934,8	1033000,8
31.12.2021	2671827,6	4,7	1560230	1111597,6

Джерело: складено авторами на основі: [9]

Як бачимо із наведеної таблиці, зовнішній борг України демонструє динаміку зростання (тренд представлено на рисунку нижче).

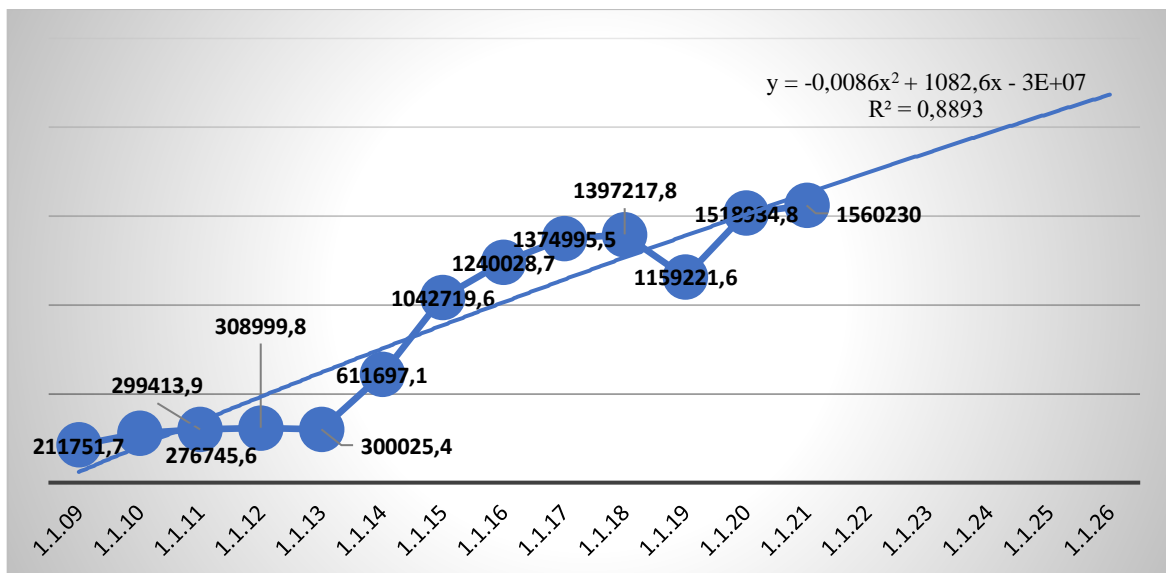

Рисунок 1 - Прогноз зростання зовнішнього боргу України до 2026 р., млн. грн.

Джерело: побудовано авторами із використання програмного забезпечення Microsoft Excel

З 2009 до 2013 року спостерігається незначне зростання зовнішнього боргу України, в 2011 році навіть було його зменшення у порівнянні із попереднім роком. В 2013 році відбувається значне, різке зростання показнику з 300025,4 млн. грн. до 611697,1 млн. грн. у 2014 році, тобто буквально протягом одного року зовнішній борг

України збільшився більше ніж вдвічі. Ця тенденція, безумовно, обумовлена об'єктивними подіями, зокрема початком воєнних дій на сході України та повною економічною дестабілізацією. І, як бачимо, з 2013 року зовнішній борг України стабільно зростає, лише в 2019 році спостерігалось незначне зменшення, однак 2020 та 2021 роки знову продемонстрували зростання показнику, і на кінець 2021 року зовнішній борг України склав 1560230 млн. грн.

На додаток, з урахуванням тенденції, що склалася, розроблено прогноз динаміки зовнішнього боргу України до 2026 року, тобто на 5 років уперед, на основі поліноміальної функції. На графіку наведено $R^2 = 0,89$, що свідчить про високий ступінь достовірності розробленого прогнозу. Тому при збереженні наявної тенденції та відсутності інших факторів впливу із вірогідністю майже 90% в 2026 році зовнішній борг може сягнути більше 200 млрд. грн.

Така потенційна ситуація має негативний вплив на міжнародну економічну безпеку України, тому що ставить її в залежність від зовнішніх кредиторів. Відповідно має бути запропонована низка заходів щодо укріплення економічної детермінанти міжнародної економічної безпеки України.

Отже, запропоновано такі заходи щодо покращення ситуації із зовнішнім боргом України:

- розробка та імплементація механізму управління зовнішнім боргом;
- відхід від фрагментарного аналізу ефективності;
- впровадження системи індикаторів боргової безпеки, розроблені МВФ та Світовим банком, у систему аудиту боргової безпеки України;
- оновлення підходів до визначення груп ризиків управління зовнішнім державним боргом;

визначення оптимальної структури відношення зовнішнього боргу до ВВП, враховуючи основні аспекти та тенденції розвитку вітчизняної економіки, та інші.

Висновки. В результаті проведеного дослідження зроблено такі висновки. Домінуючим фоном формування сучасного безпекового середовища є світові процеси глобалізації, регіональної дезінтеграції та реінтеграції, що стають дедалі інтенсивнішими і значною мірою впливають на створення нової системи міжнародних відносин. Сучасний світ характеризується посиленням різноманітних загроз глобального, регіонального та національного значення.

Поява нових загроз, зміни в їх характері та масштабах відбуваються швидше, ніж набуття урядами та міжнародними інститутами можливості ефективно їм протидіяти. Все це вимагає адекватних спільних підходів до боротьби із загрозами та забезпечення безпеки.

Так, міжнародну безпеку визначено як сукупність загроз та засобів протидії їм з використанням або ймовірністю використання збройного насильства, що стосується відносин учасників світової взаємодії, насамперед держав, а також аналогічних внутрішніх процесів за своїми масштабами та впливом, що виходять за національні кордони держав і здатні впливати на безпеку інших держав.

Проаналізовано наукову літературу та структурувано підходи до розуміння концепту міжнародної економічної безпеки. Визначено, що для неї характерні такі ознаки: суттєвість (комплекс правил та угод, які базуються на довірі та взаємодопомозі); комплексність (участь всіх держав, які є членами світового товариства); суб'єктність (міжнародні інститути); цілеспрямованість (сприяння створенню економічного середовища, яке було б націлене на зміцнення миру).

Запропоновано такі можливі сценарії погіршення міжнародної економічної безпеки України без ведення бойових дій на її території: дестабілізація національної економіки (до її банкрутства); економічна блокада у вигляді агресивної, цілеспрямованої конкуренції; продовольча вразливість; технологічна блокада.

Зроблено аналіз детермінант міжнародної економічної безпеки, зокрема економічні, екологічні, геополітичні, соціальні й технологічні.

Проаналізовано один із показників, які належать до економічних детермінант, зокрема динаміку зовнішнього боргу, а також розраховано його прогноз до 2026 року, який демонструє стійке зростання.

Запропоновано такі заходи щодо покращення ситуації із зовнішнім боргом України: розробка та імплементація механізму управління зовнішнім боргом; відхід від фрагментарного аналізу ефективності; впровадження системи індикаторів боргової безпеки, розроблені МВФ та Світовим банком, у систему аудиту боргової безпеки України; оновлення підходів до визначення груп ризиків управління зовнішнім державним боргом; визначення оптимальної структури відношення зовнішнього боргу до ВВП, враховуючи основні аспекти та тенденції розвитку вітчизняної економіки, та інші.

В подальшому планується більш детально проаналізувати решту детермінант, які характеризують концепт міжнародної економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дашкевич Я. Питання безпеки: зміст і межі поняття. *Український час*. 1996. № 1 (15). С. 2–8.
2. Тітко Е.В. Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 2 (12). С.126–139.
3. Ананьев А.А. Международная экономическая безопасность: анализ сущности, подходов и факторов. *Научно-технические ведомости СПбГПУ*. 2010. № 1. С. 270-275.
4. Вопросы экономической безопасности в зарубежной литературе: реф. сб. [Текст] / [ред.-сост. и авт. введ. Н.В. Никифорова]. М.: ИНИОН РАН, 1988. 159 с.
5. Проблемы экономической безопасности евроатлантического региона. URL: <http://imemo.ru/ru/publ/2010/10052.pdf> (дата звернення: 05.02.2022).
6. Заверуха М. Економіка в системі забезпечення національної безпеки України. *Національний вісник «Демократичне врядування»*. 2014. Вип. 14. С. 1-8.
7. Грибіненко О.М. Міжнародна економічна безпека: детермінанти та складові розвитку. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 121-129.
8. Гапеева О.М. Міжнародна економічна безпека України в умовах сталого розвитку. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Вінниця. 2021. 43 с.
9. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/debtgov/> (дата звернення: 07.02.2022).

REFERENCES

1. Dashkevych Ya (1996). Pytannia bezpeky: zmist i mezhi poniattia. *Ukrainskii chas*. # 1(15). P. 2-8.
2. Titko Ye. V (2016). Natsionalna ta mizhnaridna bezpeka v konteksti zakhystu prav lyudyny v umovakh sioodennia. *Filosofski ta metodologichni problem prava*. # 2 (12). P. 126-

139.

3. Ananiyev A.A (2010). Mezhdunarodnaia ekonomicheskaiia bezopasnost; analiz syshnosti, podkhodov I faktorov. Nauchno-tekhnicheskie vedomosti SPbGPU. # 1. P. 270-275.

4. Voprosy ekonomicheskoi bezopasnosti v zarubezhnoi literature (1988): ref. sb. M.: INION RAN, 1988. 159 p.

5. Problemy ekonomicheskoi bezopasnosti evroatlanticheskogo regiona. URL: <http://imemo.ru/ru/publ/2010/10052.pdf>.

6. Zaverykha M. Ekonomika v sistemi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy (2014). Natsionalnyi visnyk "Demokratychnе vriaduvannia". # 14. P. 1-8.

7. Ghrybinenko O.M (2019). Mizhnarodna ekonomichna bezpeka: determiniznty ta skladovu rozvytku. Ekonomika ta derzhava. # 12. P. 121-129.

8. Ghapeeva O.M. (2021) Mizhnarodna ekonomichna bezpeka Ukrainy v emovakh stalogo rozvytku. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoogo stupenia doktora ekonomichnykh nauk za spetsialnistiy 08.00.02 – svitve hospodartstvo I mizhnarodniekonomichni vidnosyny. Vinnytsia. 2021. 43 p.

9. Derzhavnyi borgh Ukrainy. URL: <https://index.minfin.com.ua/finance/debtgov/>.